

ความเป็นชายในมัทนะพาธา

พรรณราย ชาญหิรัญ^๑

บทคัดย่อ

มัทนะพาธา เป็นเรื่องราวความรักสามเส้าของชาย ๒ คนกับหญิง ๑ คน มัทนา ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีชีวิตที่ต้องผกผันไปอันเนื่องมาจากเหตุแห่งรัก ตัวละครหลัก ๓ ตัว ได้แก่ สุเทษณ์ ชัยเสน และมัทนาแสดงความเป็นชายผ่านความมีอำนาจซึ่งส่งผลต่อชีวิตของมัทนาตลอดเรื่อง สุเทษณ์และชัยเสนแสดงอำนาจในการครอบครองมัทนา กล่าวคือ สุเทษณ์ไม่พอใจเมื่อมิได้ความรักจากมัทนาจึงสาปมัทนาให้กลายเป็นดอกกุหลาบถึงสองครั้งและชัยเสนเชื่อคำใส่ความว่ามัทนามีชู้จึงสั่งประหารชีวิตนาง ส่วนมัทนานั้นแสดงอำนาจในการเลือกที่จะรัก กล่าวคือ มัทนาเลือกที่จะซื่อสัตย์ต่อความรักของตนจึงไม่ยอมรับรักสุเทษณ์ ส่งผลให้ตนถูกสาปให้กลายเป็นดอกกุหลาบไปตลอดกาล มัทนะพาธา ดำเนินเรื่องภายใต้การแสดงความเป็นชายหรือการถูกสันคลอนความเป็นชายของตัวละครหลัก ที่น่าสนใจคือแม้มัทนาซึ่งเป็นหญิงก็มีความเป็นชายซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เรื่องราวในมัทนะพาธา ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

^๑ อาจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Masculinity in Matthanaphatha

Phannarai Chanhiran^๒

Abstract

Matthanaphatha is the story of a love triangle between a male deity, a female angel and a man. The life of Matthana, the female protagonist, critically changes because of masculine traits of the characters, Suthet, Chayasen, and herself. Suthet and Chayasen manifest their power in order to possess Matthana. Dissatisfied with being rejected, Suthet curses and transforms the angel into a rose twice: first temporarily, then eternally. Chayasen believes rumors that Matthana has a secret lover. Furious, he orders that she be killed. As for Matthana, she confirms that she has power over her life and chooses to love Chayasen whom she desires. Consequently, due to her display of masculine traits in her decision, Matthana has to suffer being imprisoned as a rose for life. The plot is driven by the expression of masculine traits of the characters and their being challenged.

^๒ Lecturer, Department of Literature, Faculty of Humanities, Kasetsart University.

บทนำ

มัทนะพาธา หรือ ตำนานแห่งดอกกุหลาบ เป็นพระราชนิพนธ์ละครพูดคำฉันท์ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสรให้เป็นยอดแห่งบทละครพูดคำฉันท์ อันเนื่องมาจากเนื้อหาและคำประพันธ์ที่แต่งได้ไพเราะ และประทับใจยิ่ง

มัทนะพาธา เป็นเรื่องราวความรักที่เจ็บปวดและทุกข์ทรมานของชายสองคน กับหญิงหนึ่งคน ซึ่งเป็นความรักที่ตราตรึงอยู่ในจิตใจของผู้อ่านทุกยุคทุกสมัย ตัวละครสำคัญของเรื่องคือสุเทษณ์ ชัยเสน และมัทนา สุเทษณ์เป็นเทพบุตรผู้กำหนดชะตาชีวิตของมัทนา เทพธิดาแห่งสรวงสวรรค์ซึ่งไม่ยอมรักกับ สุเทษณ์ อันเป็นเหตุให้นางถูกสาปกลายเป็นดอกกุหลาบบนโลกมนุษย์ ฤๅษีกาละทรศินเป็นผู้รับเลี้ยงดูต้นกุหลาบ มัทนานั้น แต่ไม่นานท้าวชัยเสนก็พบรักกับมัทนาในวันเพ็ญและพาหลอนกลับวัง มัทนาถูกพระนางจันทิมาเหสีของท้าวชัยเสนใส่ร้ายจนต้องกลับมาอยู่กับฤๅษีกาละทรศินอีกครั้ง ด้วยความที่มัทนาไม่สามารถทนทุกข์ทรมานจากความรักได้อีกต่อไป จึงอ้อนวอนให้สุเทษณ์มาช่วยนาง แต่เนื่องจากมัทนายังไม่ยอมรักกับตน สุเทษณ์จึงสาปให้มัทนา กลายเป็นดอกกุหลาบไปตลอดกาล

จากเรื่องราวที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นว่า ชีวิตของมัทนานั้นผูกติดอยู่กับการกระทำของตัวละครชายตั้งแต่ต้นจนจบ อาจกล่าวได้ว่าชีวิตของมัทนาได้รับผลกระทบจากความเป็นชายของตัวละครชายที่ต้องการแสดงอำนาจครอบงำเธออยู่ตลอด แต่สิ่งหนึ่งที่เราสังเกตเห็นได้ก็คือเหตุที่ความเป็นชายมากระทบมัทนานั้น เนื่องมาจากความเป็นชายในตัวมัทนาได้ไปสันคลอนความเป็นชายของตัวละครชายนั่นเอง

บทความนี้จึงมุ่งศึกษาความเป็นชายในมัทนะพาธา รวมทั้งบทบาทของความเป็นชายที่มีต่อมัทนาและการดำเนินเรื่อง โดยมีสมมติฐานการวิจัยว่าความเป็นชายในเรื่องมัทนะพาธาได้รื้อสร้างกรอบความเป็นชายและความเป็นหญิงของผู้คนในสมัยนั้น วรรณคดีเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าความเป็นชายและความเป็นหญิงไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศสรีระเสมอไป ซึ่งความเป็นชายของตัวละครในเรื่องมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตของมัทนาและการดำเนินเรื่องทั้งหมด

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลเรื่อง มัทนะพาธา โดยมุ่งศึกษาเฉพาะคุณลักษณะทางเพศ แบบความเป็นชายในตัวละครหลัก ๓ ตัว ได้แก่ สุเทษณ์ ชัยเสนและมัทนา

ความเป็นชาย (Masculinity) และความเป็นหญิง (Femininity)

การพิจารณาความเป็นชายและความเป็นหญิงสืบเนื่องมาจากบทบาททางเพศ สภาวะ (Gender Role) คือ การแสดงบทบาทหน้าที่ของผู้หญิง-ผู้ชายตามที่สังคม คาดหวัง” บทบาททางเพศสภาวะจึงเป็นตัวแบ่งแยกความเป็นชายและความเป็นหญิง ตามที่สังคมกำหนด ดังจะเห็นรายละเอียดได้จากข้อความต่อไปนี้

Although the terms “sex roles” and “gender roles” are often used interchangeably, there is an important difference between them. The term “sex roles” has come to mean behaviors determined by biological sex, such as menstruation, erection, and seminal ejaculation. The term “gender roles” has come to mean entirely socially created expectations of masculine and feminine behavior. These expectations are initiated and perpetuated by the institutions and values of a particular society. Thus, bearing and nursing children may be a feminine sex role, but raising children is a gender role.^๔

ใจความข้างต้นกล่าวถึงการพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างเพศชายและ เพศหญิงไว้ ๒ ประการ คือ **บทบาททางเพศ และบทบาททางเพศสภาวะ** ซึ่งมักใช้ สลับกัน ความแตกต่างสำคัญของบทบาท ๒ ประการนี้คือ **บทบาททางเพศ (sex roles)**

^๓ นฤพนธ์ ดั่งวิเศษและปิเตอร์ เอ. แจ็คสัน (บรรณาธิการ), **เพศ หลากเจดสี: พหุวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย: Cultural Pluralism and Sex/Gender Diversity in Thailand**, (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๑๐.

^๔ Richmond-Abbott, Marie, **Masculine and Feminine: gender roles over the life cycle**, 2nd ed. (New York: McGraw-Hill, Inc.,1992), 4.

หมายถึงการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์จากลักษณะทางชีววิทยา เช่น การมีประจำเดือน ในเพศหญิง การแข็งตัวของอวัยวะเพศชายและการหลั่งอสุจิในเพศชาย [แบ่งได้เป็น เพศชาย (Male) และเพศหญิง (Female)] ส่วน **บทบาททางเพศสภาวะ (gender roles)** หมายถึง การศึกษาลักษณะและพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของความเป็นชาย (Masculinity) และความเป็นหญิง (Femininity) ความคาดหวังเหล่านี้ฝังรากลึกมาอย่างยาวนานและมักนำมาประเมินคุณค่าในสังคม ดังนั้นการให้กำเนิดและการให้นมบุตรจึงเป็นบทบาททางเพศ แต่การเลี้ยงดูเด็กเป็นบทบาททางเพศสภาวะ

จะเห็นได้ว่าบทบาททางเพศสภาวะ (Gender Role) นี้คือ ความมุ่งหวังของสังคมว่าเพศชายและเพศหญิงจะต้องประพฤติปฏิบัติตนเช่นใด ดังปรากฏในข้อความที่ว่า

While the specific content of gender roles is defined differently in every culture, gender roles usually contain certain general characteristics. These characteristics include the expectation of certain personality traits (women are nurturant and dependent; men are assertive and independent)^๕

ข้อความข้างต้นกล่าวว่แม้บทบาทของเพศสภาวะจะแตกต่างกันในทุกๆ วัฒนธรรม แต่ก็ยังคงมีลักษณะเฉพาะทั่วไป ลักษณะเหล่านี้ประกอบด้วย ความคาดหวังถึงคุณสมบัติของบุคลิกลักษณะที่แน่นอน อย่างเช่นความคาดหวังว่าผู้หญิงจะต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูบุตรและชอบพึ่งพาอาศัยผู้อื่นหรือไม่มีอิสระ ส่วนผู้ชายจะกล้าแสดงออกและชอบพึ่งตนเองหรือมีอิสระ

ความเป็นชายสืบเนื่องมาจากการนิยามลักษณะของผู้ชาย (Masculine)

^๕ Richmond-Abbott, Marie, **Masculine and Feminine: gender roles over the life cycle**, 5.

^๖ นฤพนธ์ ด้วงวิเศษและปิเตอร์ เอ. แจ็คสัน (บรรณาธิการ), **เพศ หลากเจดสี: พหุวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย: Cultural Pluralism and Sex/Gender Diversity in Thailand**, หน้า ๑๑.

คือ พฤติกรรม ท่าทาง อารมณ์และการแสดงออกแบบผู้ชาย” ดังนั้น ความเป็นชาย (Masculinity) คือ คุณสมบัติและลักษณะที่บ่งบอกถึงอารมณ์และการแสดงออกแบบผู้ชาย” ความเป็นชาย (masculinity) หมายถึง คุณลักษณะต่างๆ ที่สังคมให้คุณค่าและมองว่าเป็นตัวแทน หรือสัญลักษณ์ของความเป็นลูกผู้ชาย ความเป็นชายในที่นี้จึงเป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคม (socially constructed) และต้องแสดงออกมา และยืนยันผ่านปฏิบัติการทางสังคมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ความเป็นชายมีพลวัต มีการเปลี่ยนแปลง หรือถูกปรับเปลี่ยนตัดแปลงได้ในขณะหนึ่งๆ หรือในช่วงเวลาหนึ่งๆ ของประวัติศาสตร์ ในกรณีของสังคมไทยความเป็นชายโดยรากฐานอาจเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นตัวแทนของ “ความเป็นไทย” ความเป็นชายในสังคมไทยยุคหนึ่งจึงอาจหมายถึงการเป็นผู้นำ ความสามารถในการควบคุม มีอำนาจกำหนดชะตากรรมชีวิตทั้งของตนเองและของคนอื่นได้^๔

อย่างไรก็ตามความเป็นชายนี้เป็นเพียงภาพเหมารวม (Stereotype) หรือภาพพจน์ซึ่งเป็นทัศนคติทั่วไปผ่านการกล่อมเกลาทางสังคมเท่านั้น ดังข้อความที่ว่า

Thus, there are certain culturally defined expectations of the traits and behaviors of males and females. The biological factor of sex (maleness or femaleness) is used to construct a social category of gender (masculinity of femininity)^๕. The cultural expectations associated with gender are often expressed as gender-role stereotypes. Stereotypes are oversimplified descriptions of a group of people. Gender-role stereotypes thus are beliefs that men possess

^๔ เรื่องเดียวกัน.

^๕ วสันต์ ปัญญาแก้ว, **ฟุตบอลไทย ประวัติศาสตร์ อำนาจ การเมือง และความเป็นชาย** (กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๒๒๐.

^๖ Clare M. Renzetti and Daniel J. Curran, **Women, Men and Society** (Boston: Allyn & Bacon, 1989) Quoted in Richmond-Abbott, Marie, **Masculine and Feminine: gender roles over the life cycle**, 5.

certain traits and should do certain things and that women possess other traits and should do other things.^{๑๐}

จากข้อความข้างต้นสังคมเป็นตัวขัดเกลาให้ผู้หญิงและผู้ชายเชื่อว่าต้องมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นหญิงและความเป็นชายเช่นใดซึ่งเป็นเพียงภาพเหมารวมของบทบาททางเพศสภาวะเท่านั้น ภาพเหมารวมเหล่านี้เป็นการอธิบายที่ไม่สนใจความจริงของกลุ่มคน ภาพเหมารวมของบทบาททางเพศสภาวะของความเป็นชายเชื่อว่าผู้ชายจะมีคุณสมบัติทางเพศที่แน่นอนและต้องปฏิบัติตามที่สังคมคาดหวังไว้ ส่วนผู้หญิงก็จะมีคุณสมบัติทางเพศและปฏิบัติสิ่งอื่นตามที่สังคมคาดหวังแทน

มีนักวิชาการระบุภาพเหมารวมของผู้ชายแท้ว่าต้องมีบุคลิกลักษณะดังต่อไปนี้

The stereotypical “Real Man” can be described as having certain personality traits:

<i>strong</i>	<i>tough</i>	<i>independent</i>
<i>aggressive</i>	<i>achieving</i>	<i>unemotional</i>
<i>hardworking</i>	<i>physical</i>	<i>dominant</i>
<i>competitive</i>	<i>heterosexual</i>	<i>forceful</i> ^{๑๑}

กล่าวคือ ผู้ชายแท้ต้องมีลักษณะแข็งแรง อดทน พึ่งพาตนเองหรือรักอิสระ ก้าวร้าว ประสบความสำเร็จ ใจเย็นหรือเก็บอารมณ์เก่ง ขยันหมั่นเพียร มีร่างกายแบบผู้ชาย มีอำนาจ ชอบการแข่งขัน มีความรักแบบต่างเพศ เข้มแข็งหรือเด็ดเดี่ยว นอกจากนี้ยังสามารถอธิบายบทบาทของภาพเหมารวมได้จากสถานภาพของผู้ชายในสังคมดังนี้

^{๑๐} Richmond-Abbott, Marie, **Masculine and Feminine: gender roles over the life cycle**, 5-6.

^{๑๑} Kilmartin, Christopher T, **The masculine self**. 2nd ed. (Boston, Mass: McGraw-Hill Higher Education, 2000), 6.

We can describe him in terms of stereotypical roles:

<i>Athlete</i>	<i>professional</i>	<i>working man</i>
<i>Father</i>	<i>husband</i>	<i>buddy</i>
<i>playboy</i>	<i>leader</i> ^{๑๒}	

กล่าวคือ ผู้ชายมีบทบาทเป็นนักกีฬา มีความเป็นมืออาชีพ เป็นคนทำงาน บิดา สามี เพื่อนคู่หู เจ้าชู้ และเป็นผู้นำ

ส่วนความเป็นหญิง (Femininity) คือ คุณสมบัติและลักษณะที่บ่งบอกถึง อารมณ์และการแสดงออกแบบผู้หญิง^{๑๓} ซึ่งสืบเนื่องมาจากลักษณะของผู้หญิง (Feminine) คือ พฤติกรรม ท่าทาง อารมณ์และการแสดงออกแบบผู้หญิง^{๑๔} จากเนื้อหา ส่วนต้นแสดงให้เห็นว่าความเป็นหญิงที่สังคมรับรู้ตั้งแต่อดีตต้องตรงกันข้ามกับ ความเป็นชายเท่านั้น เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของเพศหญิงและเพศชายจะพบว่าความเป็นชายและความเป็นหญิงนี้สิ้นไหลได้ตลอดเวลา ผู้ชายและผู้หญิงสามารถมีลักษณะของเพศตรงข้ามได้ไม่มากก็น้อย ดั่งข้อความที่ว่า

People have long been preoccupied with what it means to be male and what it means to be female. In all cultures, including ours, being a man or a woman is not limited to one's biological sex. Being a man means that one is also likely to be "masculine," and being a woman means that one is also likely to be "feminine." Thus, not only do we have a gender or sex (male or female), we also have a gender role (masculine or feminine).^{๑๕}

^{๑๒} Ibid, 7.

^{๑๓} นฤพนธ์ ดั่งวงวิเศษและปิเตอร์ เอ. แจ็คสัน (บรรณาธิการ), **เพศ หลากเจดสี: พหุวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย: Cultural Pluralism and Sex/Gender Diversity in Thailand**, หน้า ๑๑.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^{๑๕} Richmond-Abbott, Marie, **Masculine and Feminine: gender roles over the life cycle**, 3.

ข้อความข้างต้นกล่าวว่า คนในสังคมถูกครอบงำว่าทำอะไรถึงจะเป็นเพศชายและเพศหญิงมาเป็นเวลานาน ในทุกๆ สังคมการที่จะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะเพศใดเพศหนึ่งตามลักษณะทางชีววิทยาเท่านั้น การเป็นผู้ชายหมายถึงคนที่มีท่าทางของความเป็นชาย และการเป็นผู้หญิงหมายถึงคนที่มีท่าทางของความเป็นหญิงด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงมิได้มีแค่เพศสภาวะหรือเพศสรีระที่แบ่งแยกเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น แต่มีบทบาททางเพศสภาวะคือความเป็นชายและความเป็นหญิงด้วย

จากที่ได้พิจารณามาแล้วข้างต้นพบว่าลักษณะที่สำคัญของความเป็นชาย (Masculinity) มักเกี่ยวข้องกับควมมีอำนาจ เช่น ความเป็นตัวของตัวเอง การไม่พึ่งพาผู้อื่น ความเป็นอิสระ ความเป็นผู้นำ และความก้าวร้าว เป็นต้น ในขณะที่ความเป็นหญิง (Femininity) มักเกี่ยวข้องกับการเป็นรองทางอำนาจ เช่น ความไม่เป็นตัวของตัวเอง การพึ่งพาผู้อื่น ความไม่เป็นอิสระ การเป็นผู้ตาม และความนุ่มนวล เป็นต้น จะเห็นได้ว่าความเป็นชายที่เป็นภาพเหมารวมของสังคมนั้นเหนือกว่าและครอบงำความเป็นหญิงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นแรงขับเคลื่อนให้ มัทนะพาธา ดำเนินเรื่องไปอย่างต่อเนื่อง

หากพิจารณาจากเนื้อหาจะพบว่าตัวละครชายและตัวละครหญิงในเรื่องมีความเป็นชายและความเป็นหญิงอยู่ในตัวเองทั้งสิ้น ตัวละครชายอย่างสุเทษณ์และชัยเสนนั้นก็มีความเป็นหญิงอย่างเช่น ภาวะพึ่งพาผู้อื่น (สุเทษณ์ร้องขอให้มายาวินช่วยใช้เวทมนตร์ตามมัทนามาพบ) และความไม่เป็นตัวของตัวเอง (สุเทษณ์ลับสนในใจเนื่องจากไม่มั่นใจว่ามัทนาจะรักหรือไม่ และชัยเสนว่าอุ่นใจเมื่อตกหลุมรักมัทนา เนื่องจากไม่มั่นใจว่ามัทนาจะรักตอบหรือไม่เช่นกัน) เป็นต้น ส่วนตัวละครหญิงอย่างมัทนาก็มีความเป็นชายที่ไปสั่นคลอนความเป็นชายของตัวละครชายเช่นกัน กรอบความคิดเรื่องความเป็นชายหรือความเป็นหญิงของตัวละครจึงมิได้เฉพาะเจาะจงอยู่แค่เพียงเพศสรีระเพียงอย่างเดียว หากแต่อยู่ที่การกระทำของตัวละครนั้นๆ มัทนะพาธา จึงริ้วสร้างกรอบความคิดเดิมเกี่ยวกับเรื่องเพศในสังคมไทยว่าเพศชายและเพศหญิงต้องมีลักษณะความเป็นชายหรือความเป็นหญิงตามเพศสรีระเท่านั้น

ในหัวข้อถัดไปจะขอกล่าวถึงเฉพาะความเป็นชายที่ส่งผลต่อการดำเนินเรื่องเท่านั้นเนื่องจากการดำเนินเรื่องเกิดจากการขับเคลื่อนของความเป็นชายเสียเป็นส่วนใหญ่ เนื้อเรื่องจะเน้นที่ความมีอำนาจของตัวละครชายและตัวละครหญิงตามภาพเหมารวมของความเป็นชายและความเป็นหญิง

เมื่อตัวละครชายแสดงอำนาจในการครอบครองหญิง: ความเป็นชายของสุเทพณ์และชัยเสน

เนื้อเรื่องของมัทนะพาธาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจของตัวละครชายแทบทั้งสิ้น ตัวละครหลักคือ สุเทพณ์และชัยเสนแสดงความมีอำนาจครอบงำมัทนาอยู่ตลอดเวลา ลักษณะดังกล่าวนี้เองคือความเป็นชายที่ส่งผลให้เรื่องมัทนะพาธาดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง การแสดงความมีอำนาจนี้คือลักษณะสำคัญของการแบ่งแยกการแสดงความเป็นชายและความเป็นหญิง ดังที่มีผู้กล่าวไว้ว่า

A different model of gender roles attempts to emphasize the extent to which gender relations are based on power. ... If men are socialized to be masculine, they will have traits (independence, aggressiveness, and competitiveness) that make them successful and keep males in positions of power. If women are socialized to be feminine (passive and dependent), it will be difficult for them to achieve power and change institutions and the value structure.^{๑๖}

ข้อความข้างต้นสนับสนุนว่าพื้นฐานของความมีอำนาจเป็นตัวกำหนดความเป็นชายและความเป็นหญิงในสังคมกล่าวคือ ความแตกต่างของบทบาททางเพศสภาวะจะพยายามให้ความสำคัญกับขอบเขตความสัมพันธ์ระหว่างเพศซึ่งมีพื้นฐานมาจากอำนาจ ถ้าผู้ชายถูกสังคมขัดเกลาให้มีความเป็นชาย พวกเขาจะมีคุณสมบัติของความมีอิสระ ความก้าวร้าว ความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งส่งผลให้พวกเขา

^{๑๖} Ibid, 5.

ประสบความสำเร็จและสนับสนุนให้ผู้ชายอยู่ในตำแหน่งของความมีอำนาจ ถ้าผู้หญิงถูกสังคมนัดเกล้าให้มีความเป็นหญิงก็จะมีคุณสมบัติเป็นผู้ถูกระทำและพึงพาผู้อื่น จึงเป็นการยากสำหรับพวกเธอที่จะมีอำนาจและเปลี่ยนธรรมเนียมรวมทั้งการประเมินคุณค่าในสังคม

สุเทษณ์เป็นตัวละครที่แสดงความเป็นชายไว้อย่างชัดเจน แต่กลับถูกความเชื่อมั่นของมัทนาสันคลอน จนต้องเรียกความเชื่อมั่นของตนกลับมา โดยการใช้อำนาจกำหนดชีวิตของมัทนา ความมีอำนาจของสุเทษณ์แสดงผ่านคำประพันธ์ที่เหล่าเทพบุตรเทพธิดาทั้งหลายต่างให้ความเคารพนับถือ เมื่อจอมเทพสุเทษณ์เกิดความลุ่มหลงในตัวเทพธิดามัทนาแม้แต่จิตระเสน คนสนิทของสุเทษณ์ก็ยังไม่เชื่อว่าสุเทษณ์จะไม่ได้รับรักจากมัทนา เห็นได้จากคำประพันธ์ต่อไปนี้

จิตระเสน
	ข้าเชื่อว่าพระองค์	ประสงค์นางสองขม
	คงได้สัมฤทธิ์สม	หทัยแก่ทุกนางคราญ
สุเทษณ์
	เว้นเดียวก็แต่โฉม	มะทะนาวีสุทธิศรี
	ผู้เล็ดสุรางค์มี	วรรูปวิไลขวิไลย ^{๑๗}

จากตอนนี้เป็นจุดเริ่มต้นของความสันคลอนในความเป็นชายในตัวสุเทษณ์ นั่นคือความมีอำนาจของสุเทษณ์เริ่มถูกสันคลอนด้วยเรื่องความรัก เพราะสุเทษณ์คลางแคลงใจว่านางมัทนาจะรับรักตนหรือไม่ ดังนั้นสุเทษณ์จึงใช้อำนาจที่ตนมีสั่งให้มายาวิน วิทยากรผู้มีเวทมนตร์อาคม เรียกตัวมัทนามาพบทันทีเพื่อเสริมความมั่นใจให้ตัวเองว่ามีอำนาจในการสั่งการได้ นอกจากนี้สุเทษณ์ก็มีความหวังว่ามัทนาคงจะรับรักตน หรือแม้หากนางไม่รับรักก็ขอเพียงแค่นี้เห็นหน้าก็เพียงพอแล้ว ถึงแม้สุเทษณ์จะทราบเรื่องกรรมเก่าของตนกับมัทนาซึ่งทำให้ไม่อาจที่จะครองคู่กันได้ แต่สุเทษณ์ก็ยังคงการมีอำนาจเหนือมัทนาและต้องการแสดงความเป็นเจ้าของมัทนา เห็นได้จาก

^{๑๗} สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ, **มัทนะพาธา หรือ ตำนานแห่งดอกกุหลาบ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๖ (กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของครูสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๗.

การขอให้มายาวินช่วยเพื่อตนเองจะมีโชค เมื่อเรียกตัวนางมัทนามาด้วยเวทมนตร์แล้ว
 สุเทษณ์ก็ยังใช้อำนาจของตนบังคับให้มัทนาพูดด้วย ผ่านการถามมายาวิน มัทนาจึงเป็น
 ผู้ถูกกระทำอยู่ตลอด เมื่อสุเทษณ์ทราบว่ามีมัทนาไม่ยอมรับรักตน ก็ใช้ความเป็นชาย
 ของตนอีกครั้งนั่นคือ การใช้อำนาจสาปให้มัทนาลงไปอยู่ในโลกมนุษย์ ดังนี้

สุเทษณ์.	มะทะนาชะเจ้าเล่ห์ ตะละคำอุวาทา ปมียอมจะร่วมรัก ก็ตะนุจะยอมให้ ผิวะนางพะเฮินชอบ จะทุรนทุรายคัล-	ชัชชางจ่านรจรจา. ฤกระบิดกระบวนความ. และสมัคสมรไซรั, วนิดานิวาสสุวรรณค์, มรุอื่นก็ข้าพสัน ยะบ่อยากจะยนิยล; ^{๑๘}
-----------------	--	---

จะเห็นได้ว่ามัทนามาสั้นคลอนความเป็นชายในตัวสุเทษณ์เนื่องจากไม่ยอมรับ
 รัก จึงใช้อำนาจควบคุมมัทนาโดยสาปให้นางลงไปอยู่ยังโลกมนุษย์ซึ่งไม่สุขสบาย
 เหมือนตั้งสรวงสวรรค์ ถึงกระนั้นสุเทษณ์ยังให้โอกาสมัทนาได้เลือกว่าจะไปเกิดเป็น
 สิ่งใดยังโลกมนุษย์ ดังความที่ว่า

สุเทษณ์. เพราะฉนั้นจะให้นาง มะทะนาประสงคฺตน ทวิบทจะตุร์บาท วฐฺเลือกจะตามใจ จะสถิตฉนั้นกว่า และผิวอนตณฺพสัน วนิดาจรัลลับ ก็จะชอบสะฐานใด จตุสฺถฺนแดนคน, จะกำเนิดนรูปใด? ฤจะเปนอะไรไซรั, และจะสาปประตฺจฺสรร; จะสำนักณโทษทัณฑ์, จะประสาทพระพรให้ ณประเทศสุราลัย; วฐฺตอบตณฺมา. ^{๑๙}
-----------------	---	--

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙-๓๐.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

สุเทษณ์ให้มัทนาเลือกว่าจะเกิดเป็นรูปใดบนโลกมนุษย์ และจะต้องอยู่ ณ ที่นั้นจนกว่าจะสำนึกโทษของตน หลังจากอันวอนสุเทษณ์แล้วจึงจะประสาทร ให้มัทนากลับมายังสรวงสวรรค์ได้อีกครั้ง ความขำขันแสดงให้เห็นว่าสุเทษณ์แสดงความเป็นชายผ่านการใช้อำนาจอันเนื่องมาจากความต้องการครอบครองมัทนา เมื่อนางไม่รักจึงจะส่งนางลงไปยังโลกมนุษย์เพื่อให้หลายจำว่าความทุกข์ทรมานเป็นเช่นใด แล้วคงจะสำนึกกลับม้ออันวอนสุเทษณ์อีกครั้ง ความเป็นชายของ สุเทษณ์นี้เองที่เป็น จุดสำคัญทำให้เรื่องราวใน มัทนะพาธา ดำเนินต่อไปอย่างเข้มข้น หลังจากมัทนาเลือก แล้วสุเทษณ์ก็สาปมัทนาให้กลายเป็นดอกกุหลาบและไปเกิดยังโลกมนุษย์ ดังต่อไปนี้

<p>สุเทษณ์. ด้วยอำนาจอิทธิฤทธิ์ ณ ตัวกูผู้แรงหาญ, กุสาปมัทนานงคราญ ไปจากสุราลัยเลิด, สู้แดนมนุษย์และเกิด อันเรียกว่ากฤษณะกะ, ให้เปนเช่นนั้นกว่าจะ ระอุเพราะรักจริงเชียว.</p> <p>.....</p> <p>หากรักชายแล้วมัทนา ภิรมย์เพราะเร็ดร้างรัก, และนางเปนทุกข์ยิ่งหนัก อดทนอยู่อีกต่อไป, เมื่อนั้นพิวอโรไทย เราจึงจะงดโทษทัณฑ์.^{๒๐}</p>	<p>อันประมวณมี ให้จูดิผ่าน เปนมาลีเลิด รู้สึกอุระ</p> <p>.....</p> <p>บมีสุชา- จนเหลือที่จัก กล่าววอนเราไซ้</p>
---	--

จากคำประพันธ์ข้างต้นสุเทษณ์ใช้อำนาจของตนสาปมัทนาให้ลงไปเกิดเป็น ดอกกุหลาบบนโลกมนุษย์จนกว่านางจะรู้สึกเจ็บปวดด้วยความรัก และยิ่งสาปอีกว่า หากมัทนารักชายใดแล้วจะไม่มีความสุขแต่จะต้องพลัดพรากห่างไกลกัน นางจะต้อง

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒-๓๓.

เป็นทุกข์หนักจนเกินกว่าจะอดทนได้ แล้วจะต้องอ้อนวอนสุเทพณ์จึงจะยกโทษให้นาง แสดงให้เห็นว่าสุเทพณ์แสดงความเป็นชายครอบงำมัทนาตั้งแต่ต้น กล่าวคือ การใช้ อำนาจสาปมัทนาให้กลายเป็นงูหลาบ ต้องทนทุกข์ทรมานเพราะความรัก และจะต้อง ยอมอ้อนวอนสุเทพณ์อีกครั้ง การกระทำของ สุเทพณ์ข้างต้นก็ด้วยหวังว่าจะสั่งสอน ให้นางหลาบจำจากการที่ไม่ยอมรักสุเทพณ์ แล้วคงจะได้ครอบครองนางในภายหลัง

ในตอนท้ายเมื่อมัทนาต้องทนทุกข์ทรมานจากความรักที่มีต่อชายแสนแล้ว นางจึงอ้อนวอนให้สุเทพณ์กลับมาช่วยตนตามที่ถูกล่ามไว้ ซึ่งส่งเสริมความเป็นชาย ของสุเทพณ์ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ความมีอำนาจของสุเทพณ์ในข้อนี้เป็นสิ่งที่มัทนามีโอกาส ปฏิเสธได้ ส่วนสุเทพณ์ก็แสดงความต้องการเป็นเจ้าของในตัวมัทนาอีกครั้ง จาก คำประพันธ์ต่อไปนี้

สุเทพณ์.
	เขอญนะรีระตะนะมิ่ง	มถียิ่งแก้ว
	ไปกะข้าละก็จะแคล้ว	ภยะด้วยพลัน.
	เขอญนะรีสิริสำรวย	จระด้วยกัน,
	สุพิภพอะมระสรรค์	เถอะจะว่าไร?๒๐

จะเห็นได้ว่าสุเทพณ์ยังคงต้องการครอบครองมัทนาอยู่เพื่อเสริมความเป็น ชายของตนทางด้านความรักให้มั่นคงยิ่งขึ้น แต่เมื่อมัทนาไม่ยินดีสุเทพณ์ก็ใช้อำนาจ ของตนกระทำการครอบงำมัทนาอีกครั้ง ดังคำประพันธ์ต่อไปนี้

สุเทพณ์.
	ข้าจะมีฤทธิประนอม	ฤจะยอมให้
	หล่อนนะรักบุรุษใด	นะฤอย่าคิด.
	เมื่อคนจะบมิสม	อภิรมจิต,
	จักมียอมบุรุษะชิต	มะทะนาแล้ว.

	แต่ณกาละทิวะนี้	วนิตามา

๒๐ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๔.

เปนสุกฤษกะพะกะกา	บมิเปลี่ยนเลย,
เพื่อประกันบุรุษะอื่น	บมิขึ้นเขย.
โฌมอนงค์ตรุณิเอย,	วจะข้าบลัง,
.....
กลายเป็นเถาะร้างสูมะทะนา	ดูจะมาลี,
เปนสุกฤษกะกะฉนี้	เถาะะนิริรันดร! ^{๒๒}

สุเทษณ์กล่าวว่าเมื่อมัทนาได้รับรักก็จะมียอมให้นางรักกับชายใดอีกเลย แล้วจึงสาปให้นางกลายเป็นดอกกุหลาบไปตลอดกาล เพื่อป้องกันมิให้ชายใดมาชื่นชม นางได้อีก จะเห็นได้ว่าการใช้ความเป็นชายของสุเทษณ์ในครั้งนี้ เป็นการใช้อำนาจ ที่มีอยู่เหนือมัทนาอย่างเบ็ดเสร็จ กล่าวคือ สุเทษณ์มิให้โอกาสมัทนาในการเลือก อีกต่อไป เนื่องมาจากมัทนาไม่ยอมกระทำในสิ่งที่สุเทษณ์ปรารถนาถึงสองครั้งสอง ครา สุเทษณ์ผู้ที่ต้องการได้มาซึ่งอำนาจและความเป็นเจ้าของในตัวมัทนา จึงตัดสินใจ สาปมัทนาให้กลายเป็นดอกกุหลาบเพื่อป้องกันมิให้นางสามารถมีความรักกับชายใด ได้อีกตลอดกาล การกระทำของสุเทษณ์ในครั้งนี้จึงเป็นทั้งการเรียกความเชื่อมั่นของ ตนกลับคืนมาและการลงโทษนางมิให้มีความรักกับผู้อื่นได้อีก

จะเห็นได้ว่าความเป็นชายทั้งหมดของสุเทษณ์ มีส่วนสำคัญที่ทำให้ชีวิตของ มัทนาต้องพลิกผันไป อาจกล่าวได้ว่า สุเทษณ์มีส่วนสำคัญในการกำหนดชีวิตของมัทนา กี่ว่าได้ เห็นได้จากการกำหนดชีวิตของมัทนาในช่วงแรกและช่วงหลัง ชีวิตของมัทนา ส่วนหนึ่งจึงถูกกำหนดโดยความเป็นชายหรือการกระทำของสุเทษณ์ การกระทำของ สุเทษณ์นี้มีความเกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อตัวละคร กล่าวคือ สุเทษณ์ หมายถึงการให้ที่ ยิ่งใหญ่หรือการให้ที่น่ายินดี สุเทษณ์เป็นเทวดาที่ยิ่งใหญ่เหนือเทวดาทั้งหลาย มีอำนาจ บารมีมาก สามารถบัญชาให้เทวดาและนางฟ้าทั้งหลายทำตามที่ต้องการได้... บทบาทที่สำคัญของสุเทษณ์คือ การทำให้มัทนากลายเป็นต้นกุหลาบต้นแรกของโลกจน เป็นที่มาของตำนานแห่งดอกกุหลาบ เป็นการให้ของขวัญที่มีค่ายิ่งแก่โลก^{๒๓}

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๗.

^{๒๓} สุมาลี ลิ้มประเสริฐ, “ความสัมพันธ์ของชื่อและบทบาทตัวละครในมัทนะพาธา,” ใน ภาษาและวรรณกรรมสารฉบับภาษาและวรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: ปรายัญแห่งสยามประเทศ (นครปฐม: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๙๑-๙๔.

ในตอนกลางเรื่องความเป็นชายของชัยเสนก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชีวิตของ มัทนาต้องพลิกผันไป เมื่อพิจารณาจากการตั้งชื่อตัวละครพบว่า ชัยเสน หมายถึง ผู้มี กองทัพที่มีชัยชนะหรือชื่อของบุคคลหลายคนในวรรณคดีสันสกฤต เช่น ชื่อของกษัตริย์ เมืองมคธ ในเรื่องมหาภารตะ เป็นต้น ชัยเสนเป็นกษัตริย์แห่งจักรวรรค์ครองนคร หัสตินาปุระ มีความสามารถทางการรบ^{๒๔} ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นชายของตัวละคร ทั้งจากลักษณะของชัยเสนที่ชื่นชอบการล่าสัตว์ซึ่งเป็นกีฬาแบบผู้ชาย ดังที่มีผู้กล่าวถึง ภาพเหมารวมของผู้ชายแท้ว่าสามารถพิจารณาได้จากกิจกรรมหรือกิจวัตรประจำวัน ดังนี้

*We could also describe him in term of activities or behaviors,
that is, what a man does:*

earns money

initiates sex

solves problems

gets the job done

takes control

takes action

*enjoys “masculine” activities (e.g., hunting, sports,
drinking)*

takes physical risks

supports his family financially^{๒๕}

กล่าวคือผู้ชายต้องหารายได้ เป็นฝ่ายเริ่มรุกในการมีเพศสัมพันธ์ แก้ปัญหา ทำงานสำเร็จลุล่วง ชอบควบคุม ชอบกระทำ ชื่นชอบกิจกรรมที่มีความเป็นชาย เช่น ล่าสัตว์ กีฬา ตีมสังสรรค์ เป็นต้น ชอบความเสี่ยงทำหายและสนับสนุนทางการเงินแก่ครอบครัว

การล่าสัตว์ซึ่งเป็นกีฬาของกษัตริย์ในวรรณคดีหลายเรื่องทำให้ชัยเสนได้มา พบรักกับมัทนาระหว่างพักที่อาศรมของพระกาละทรศิน ชัยเสนเริ่มใช้อำนาจความเป็น ชายของตนเกี่ยวมัทนาเพื่อให้ได้ครอบครองนางถึงกับกล่าวถึงหญิงอื่นว่ามีค่าน้อยกว่า มัทนา ดังคำประพันธ์ต่อไปนี้

^{๒๔} สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ, *มัทนะพาธา หรือ ตำนานแห่งดอกกุหลาบ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒๖, หน้า ๙๖-๙๗.

^{๒๕} Kilmartin, Christopher T, *The masculine self*. 2nd ed., 6-7.

ชัยเสน.

.....
เพราะนารี ณ วังใน
ฤงามรูปวิไลลักษณ์
คณานางสนมเปรียบ
วอญยอดฤดีพี่
ก็พี่นี้เสียเคยชม
จะกลับชมอีกานั้น

.....
บมีใครจะงามพัตตร์
เสมอเจ้าบพี่มี.
ประหนึ่งกาและถ้อยที,
ประหนึ่งหงส์สุพรรณพรณ,
วิคทองสะเลสวรร,
บได้แล้วนะแก้วตา!^{๒๖}

จะเห็นได้ว่าเมื่อชายและหญิงมีความรักก็ย่อมต้องการแสดงความเป็นเจ้าของซึ่งกันและกัน แต่ในตอนนี้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของเพศชายซึ่งเมื่อหลงรักหญิงแล้วก็มักพูดจาไพเราะอ่อนหวาน สรรหาสิ่งดีๆ มาพูดโอ้อวมเพื่อให้ได้หญิงนั้นมาครอบครอง โดยเมื่อเวลาผ่านไปกลับไม่ได้ปฏิบัติเหมือนที่เคยพูดไว้ ซึ่งมีตนเองก็เหมือนจะลวงรู้ถึงข้อนี้ดี ดังคำประพันธ์ต่อไปนี้

มัทนา. กระหม่อมฉันก็เคยทราบ
บุรุษยามสิ้นเหา
ประจบนางและพลาถกอด
และหลอกเยาเวะนาริน.^{๒๗}

สุภาชิตบุราณว่า,
ก็พูดได้ละหลายสิ้น,
พนอพลอดและปลอดปลิ้น,

แม้ว่ามัทนาจะรู้ดีแก็ใจอย่างไร แต่ความรักในใจของตนทำให้ต่างต้องการเป็นเจ้าของซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะชัยเสนที่ต้องการจะเป็นเจ้าของในตัวมัทนาเป็นอย่างมาก ถึงกับขอให้ฤาษีกาละทรคินทำพิธีอภิเษกให้ ดังนี้

^{๒๖} สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ, **มัทนะพาธา** หรือ **ตำนานแห่งดอกกุหลาบ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๖, หน้า ๖๗.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน.

ชัยเสน.
 บัดนี้ประนอมกะมลละมา
 ขอให้กระทำวโรพิธิ
 เพื่อเปนสวตถิสิริมจ-
 สมศักดิ์และสมสุวรายศ
 อภิวัตพะจอมซี,
 อภิเชกะสมรส.
 คณะการะปรากฎ
 มะทะนะนาและข้านี้.^{๒๔}

แม้ว่าชัยเสนจะได้รับความรักจากมัทนาแล้วก็ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่เขาต้องการ นั่นคือ การพามัทนากลับเมืองไปด้วย เนื่องจากความต้องการมีอำนาจครอบครอง มัทนาอย่างเบ็ดเสร็จ ในตอนที่จัดทีมเหย้าของชัยเสนเข้ามาดูตามัทนา ชัยเสนก็แสดง ความเป็นผู้ปกป้องมัทนาอย่างแรงกล้า ดังนี้

จันตี.
 ฉนั้นบขัดขืน
 ดะนูสิเปนลูก
 ถือยศบรูจัก
 ที่ไหนจะสู้เยา-
ชัยเสน. อ๊ะ!อย่างะจันตี;

 และประจบสิพัวรัก;
 วระราชะทรงศักดิ์,
 จะประจบประแจงดี,
 วสุดาพระโยคี
 วจะเอนะเกินไป!

ชัยเสน.
 ฉนั้นขอบอกให้ เธอจงเข้าใจ ว่ามะทะนะนา,
 ก็เปนนารี ศรีสุชาติา ไม่หย่อนไปกว่า ลูกท้าวมคธ.^{๒๕}

จะเห็นได้ว่าชัยเสนแสดงความเป็นผู้มีอำนาจครอบครองและปกป้อง มัทนาจากจันตีทั้งวาทกล่าวจันตีและระบุคุณสมบัติของนางมัทนาว่าสูงส่งไม่แพ้ใคร ซึ่งการแสดงความเป็นชายของชัยเสนในข้อนี้ ที่เป็นสาเหตุทำให้จันตีติดอุบายแก้แค้น มัทนา จนหล่นต้องระหกระเหินออกไป ซึ่งผู้ที่กระทำการใส่ความจนมัทนาถูกลงอาญา ก็เป็นเพศชายอีกเช่นเดียวกัน นั่นคือวิฑูร พรหมณ์หมอเสนห์ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๖.

วิฑูร. ให้ช่วยและกระทำ หนึ่งเพื่อมะละซี- สองเพื่อจะประพันธ์ นางพาดะนุมา พิธีกอบอะถรรพดี; วิตะแห่งสุภรรดา, ฤทธิชัยเสนาหา; บมินานถนสวนขวัญ. ^{๑๐}
--	---

เมื่อวิฑูรใส่ความมัทนาว่าเป็นชู้กับศุภางค์ ทหารเอกของท้าวชัยเสนแล้ว นางก็ถูกชัยเสนลงโทษประหารชีวิตอย่างไม่เหลือความไยดีแม้แต่น้อย เนื่องจากเหตุการณ์นี้ได้ไปสั่นคลอนความเป็นชายของชัยเสน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ชัยเสน. เหวยนั้นทิวรรธน์ แล้วฆ่ามันให้ มิควรอยู่นาน. สวนมะทะนะ ซีนจะเอาไว้ ประหารฤตตาย. จงเอาโฉมตรู ฆ่าเสียด้วยไซ้ ไปคู่เคียงกัน. ^{๑๑} จับศุภางค์มัด บรรลัยคินนี้ กือหังการ ต่อไปไม่นาน ไปพร้อมกับชู้ จะได้สมหมาย เอาไปพันที, คนคดอัปรีช ริเริ่มเหิมหาญ, ก็คงคิดการ ของนางโฉมฉาย, พร้อมๆ กันตาย
---	--	---

จะเห็นได้ว่าชัยเสนแสดงความเป็นชายผ่านการใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา ด้วยอารมณ์ชั่ววูบ มิได้คิดไตร่ตรองถึงเหตุและผลอย่างถี่ถ้วนส่งผลให้ต้องสูญเสียนายทหารคนสนิทอย่างศุภางค์ ซึ่งถึงแม้ภายหลังจะไม่ได้ถูกประหารชีวิตแต่ก็ยอมเสียชีวิตในสนามรบแลกกับความจงรักภักดีที่มีต่อชัยเสน

เมื่อพิจารณาความเป็นชายในสังคมไทยปัจจุบันพบว่า “ความเป็นชาย” เป็นสิ่งสร้างทางสังคม จึงอาจประกอบไปด้วยคุณลักษณะและระบบคุณค่าที่หลากหลาย

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗.
^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔.

ในกลุ่มสังคม ชนชั้นที่แตกต่างกัน เช่น ในกลุ่มชนชั้นล่าง ความเป็นชายยังอาจเกี่ยวข้องกับอำนาจ (ที่มักแสดงออกผ่านการใช้ความรุนแรง) และความสามารถในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองและคนอื่น (ส่วนใหญ่หมายถึงเครือญาติและสมาชิกในครอบครัว) ทว่าในกลุ่มชนชั้นกลาง ความเป็นชายอาจวัดได้หรือแสดงออกผ่านความรับผิดชอบ ความกตัญญูรู้คุณ (การบวชจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นลูกผู้ชายไทย) และการมีฐานะ หน้าที่การงานที่มั่นคง^{๓๒} แสดงให้เห็นว่าการใช้อำนาจครอบงำผู้อื่นในปัจจุบันถูกผลักให้เข้ากับลักษณะของความเป็นชายในกลุ่มชนชั้นล่าง หากพิจารณาจากวรรณคดีหลายเรื่องจะพบว่าการใช้อำนาจครอบงำผู้อื่นก็ปรากฏในกลุ่มตัวละครชายซึ่งเป็นกษัตริย์ปกครองบ้านเมืองเช่นกัน เนื่องจากความทับซ้อนของการเป็นผู้นำจึงต้องใช้อำนาจในการปกครองบ้านเมือง ดังปรากฏในตัวละครชายในเรื่องมัทนะพาธา คือ สุเทษณ์และชัยเสน

หลังจากการถูกชัยเสนสังหารชีวิต นันทิวรรณะมิได้ประหารนาง แต่ได้ส่งนางให้กับโสมะทัต ศิษย์ของพระกาละทรรคิน ในตอนนี้จะเห็นได้ว่านางมีชีวิตผกผันไปจากการกระทำของเพศชายทั้งสิ้น กล่าวคือ ท้าวชัยเสนสังหารชีวิตมัทนา แต่นันทิวรรณะก็ช่วยชีวิตนางไว้ โดยส่งตัวให้กับโสมะทัต มัทนาจึงกลับมาอยู่กับฤาษีกาละทรรคินอีกครั้ง ซึ่งในครั้งนี้นมัทนาต้องทนทุกข์ทรมานจากความรักเป็นอย่างมาก จนเมื่อเรื่องดำเนินไปถึงตอนจบก็มีเหตุให้สุเทษณ์กระทำการเปลี่ยนแปลงชีวิตของมัทนาไปตลอดกาล

จะเห็นได้ว่าความเป็นชายของชัยเสน เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชีวิตของมัทนาในช่วงกลางเรื่องพลิกผันและต้องทนทุกข์ทรมานอย่างถึงที่สุด ชีวิตของมัทนาพลิกผันไปจากจุดสูงสุดที่นางได้พบรักกับชัยเสนและแต่งงานอยู่กินกันด้วยความรัก แต่ด้วยความรักที่ชัยเสนมีต่อเธอมากที่ทำให้มัทนาถูกใส่ความว่ามีชู้ และถูกลงอาญาประหารชีวิต จนต้องระหกระเหินกลับมาอยู่ในป่าอีกครั้ง ดังนั้นการกระทำของชัยเสนผ่านความเป็นชายจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผลักดันให้ชีวิตของมัทนาดำเนินต่อไปอย่างพลิกผัน

^{๓๒} วสันต์ ปัญญาแก้ว, *ฟุตบอลไทย ประวัติศาสตร์ อำนาจ การเมือง และความเป็นชาย*, หน้า ๒๒๑.

สรุปได้ว่าความเป็นชายของสุเทษณ์เป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของมัทนา กล่าวคือ สุเทษณ์ใช้ความเป็นชายสาปมัทนาให้ใช้ชีวิตอย่างเจ็บปวด เพราะไม่สมหวังในความรักเพื่อลงโทษนาง และชายที่มาเสริมความต้องการของสุเทษณ์ให้สำเร็จก็คือ ชัยเสนที่พยายามแสดงความเป็นชายครอบงำมัทนาตั้งแต่แรกพบ เมื่อมีเหตุการณ์ที่เข้ามาสั่นคลอนความเป็นชายของชัยเสน ชัยเสนก็ใช้อำนาจลงอาญาประหารชีวิตมัทนาทันที ในตอนท้ายชีวิตของมัทนาดำเนินมาถึงจุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกครั้งนั่นคือ สุเทษณ์สาปให้นางกลายเป็นดอกกุหลาบไปตลอดกาล ไม่มีโอกาสสมิ่ความรักกับชายใดได้อีก แม้แต่ตอนท้ายเรื่องมัทนาก็ยังถูกความเป็นชายของชัยเสนครอบงำ เนื่องจากชัยเสนขอร้องให้ฤๅษีกาละทรศินใช้อำนาจเสกมัทนาให้หมดอายุขัยไปพร้อมกับตน แสดงให้เห็นว่าชีวิตของมัทนาถูกความเป็นชายของตัวละครชายในเรื่องผลักดันให้มีชีวิตตามความต้องการของชายอย่างไม่รู้จบ แต่เหนือสิ่งอื่นใดความเป็นชายของมัทนานั้นได้ไปสั่นคลอนความเป็นชายของตัวละครชายในเรื่องดังจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

เมื่อตัวละครหญิงแสดงอำนาจในการเลือกที่จะรัก: ความเป็นชายของมัทนา

แม้ว่าความเป็นชายเป็นสิ่งที่นักวิชาการแต่เดิमतกล่าวกันว่าเกิดแต่เฉพาะในเพศชายเท่านั้น แต่ในปัจจุบันก็ยอมรับกันว่าคุณลักษณะทางเพศนั้นสามารถมีได้ในทั้งสองเพศ ต่างแต่เพียงว่าบุคคลนั้นจะมีคุณลักษณะทางเพศแบบใดมากกว่ากัน เมื่อพิจารณาจากชื่อของตัวละครพบว่ามัทนา มาจากคำว่า มทน หมายถึง ความลุ่มหลงหรือความรัก เป็นตัวละครที่ได้รับความเจ็บปวดและเดือดร้อนจากความรักมากที่สุด เพราะมัทนาเป็นทั้ง “ผู้รัก” และ “ผู้ถูกรัก” แต่ไม่สมหวังใน “ความรัก”^{๓๓} นางจึงเป็นตัวแทนของผู้ที่เจ็บปวดจากความรักได้เป็นอย่างดี ทั้งยังสื่อให้เห็นอีกว่าความเป็นชายของมัทนานั้นได้ไปสั่นคลอนความเป็นชายของสุเทษณ์และชัยเสนทางด้านความรัก จนมัทนาเองต้องทุกข์ทรมานจากความรักอย่างไม่รู้จักจบสิ้น ผู้อ่านจะพบว่า

^{๓๓} สุมาลี ลิ้มประเสริฐ, “ความสัมพันธ์ของชื่อและบทบาทตัวละครในมัทนะพาธา,” ใน ภาษาและวรรณกรรมสารฉบับภาษาและวรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: ปรากฏแห่งสยามประเทศ, หน้า ๙๔.

แม้ว่ามัทนาจะเป็นเพศหญิง แต่ก็แฝงไว้ด้วยความเป็นชายเช่นกัน เห็นได้จากความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวเมื่อต้องเจรจากับสุเทษณ์ ความมีอำนาจในการเลือกที่จะรักของมัทนา และความต้องการเป็นอิสระจากความเจ็บปวดอันเนื่องมาจากความรักของมัทนา ดังต่อไปนี้

ความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวเมื่อต้องเจรจากับสุเทษณ์

ความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวของมัทนาเมื่อต้องเจรจากับสุเทษณ์เป็นลักษณะของความเข้มแข็งที่จะไม่ยอมจำนนเมื่อต้องเผชิญหน้า ดังที่มีผู้กล่าวไว้ว่า

We can describe him in terms of prohibited activities, that is, what a man does not do:

cry express feeling other than anger perform “women’s work” (e.g., wash dishes, change diapers)

back down from a confrontation

get emotionally close to other men

ask for help behave in “feminine” ways^{๓๔}

ข้อความข้างต้นอธิบายภาพเหมารวมของความเป็นชายยังพิจารณาได้จากสิ่งที่ผู้ชายไม่ควรกระทำ สิ่งที่ผู้ชายไม่พึงกระทำ ได้แก่ ร้องไห้ แสดงอารมณ์อื่นนอกจากโกรธ ทำงานของผู้หญิง เช่น ล้างจาน เปลี่ยนผ้าอ้อม เป็นต้น ยอมจำนนต่อการเผชิญหน้า มีความผูกพันทางใจกับชายอื่น ขอความช่วยเหลือและประพุดิตัวในแบบของผู้หญิง มัทนามีความเป็นชายข้อหนึ่งคือ การไม่ยอมจำนนเมื่อต้องเผชิญหน้ากับสุเทษณ์ ดังจะเห็นได้จากตอนที่มัทนาถูกเวทมนตร์ของมายาวินควบคุมนั้น แม้ว่าเธอจะอยู่ในภวังค์ แต่เธอก็ตอบคำถามของสุเทษณ์ด้วยลักษณะของผู้ที่มีความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว ไม่ยอมจำนนต่อความรักที่สุเทษณ์หยิบยื่นมาให้โดยง่าย ดังต่อไปนี้

สุเทษณ์.	พี่รักและหวังว่าจะรัก	และบทยอดทิ้งไป.
มัทนา.	พระรักสมัคณพระหทัย	ฤจะทอดจะทิ้งเสีย?

^{๓๔} Kilmartin, Christopher T, *The masculine self*. 2nd ed., 7.

สุเทพณ์.	ความรักละเอียดอุระระทด	เพราะมีอาจจะคลอเคลีย
มัทนา.	ความรักกระทอระละเอียด	ฤจะหายเพราะเคลียคลอ?
สุเทพณ์.	ไอ้ไอ้กระไรนะมะทะนา	บมีตอพะจีพอ?
มัทนา.	ไอ้ไอ้กระไรอะมะระง้อ	มะทะนาบเปรมปรีช.
สุเทพณ์.	เสียแรงสุเทพณ์นะประวัติพันธ์	มะทะนาบเปรมปรีช.
มัทนา.	แม้ข้าบเปรมปรีชอะนะนี้	พิจะโปรดก็เสียแรง.
สุเทพณ์.	ไอ้รูปรวิไลยะคุดะเลิด	บมีควรจะใจแขง
มัทนา.	ไอ้รูปรวิไลยะมะละแรง	ละก็จำจะแขงใจ ^{๓๔}

คำประพันธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงแบบความเป็นชายในตัวมัทนา นั่นคือความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว ไม่ยอมจำนนเมื่อต้องเผชิญหน้ากับเพศตรงข้าม ไม่ละทิ้งความสัตย์ของตนที่จะไม่รักรักใครหากมิได้รัก การแสดงความเป็นตัวของตัวเองนี้แสดงให้เห็นว่ามัทนามีความเป็นชายอยู่แม้ในยามที่ต้องมนตร์ ซึ่งการกระทำเช่นนี้ได้ไปสันคลอนความเป็นชายของสุเทพณ์มิใช่น้อย

ความมีอำนาจในการเลือกที่จะรักของมัทนา

เมื่อมัทนาคลายจากเวทมนตร์แล้วมัทนาก็ได้แสดงความเป็นชายในตัวอีกครั้ง ความมีอำนาจในการเลือกที่จะรักของมัทนาฉายแสงแรงกล้ามากขึ้นผ่านคำพูดของนาง การที่มัทนาแสดงความเป็นชายในการโต้ตอบสุเทพณ์นี้กระทบกระเทือนจิตใจของสุเทพณ์เป็นอย่างมาก ดังคำประพันธ์ต่อไปนี้

มัทนา.
	อันชายประกาศะระประทาน	ประวัติพิทอะแต่หญิง,
	หญิงควรจะเปรมกะมะละยั้ง	พิวะจิตตะตอประก;
	แต่หากฤดีบอะภิรม	จะเฉลยอะนั้นจัก
	เปนปดและลวงบุรุษะรัก	ก็จะหลงละเลิงไป.
	ตุข้าพระบาทสิสุจริต	บมีคิดจะปดใคร,

^{๓๔} สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ, มัทนะพาธา หรือ ตำนานแห่งดอกกุหลาบ, พิมพ์ครั้งที่ ๒๖, หน้า ๒๑.

จึงหวังและมุ่งมั่งมีใน วรรณคดีสุพรรณิภา.^{๓๖}

มีทนายกล่าวตอบอย่างเด็ดเดี่ยวว่าหล่อนมีอาจโกหกสุพรรณิภาว่ารักได้
เนื่องจากหล่อนมิได้รักในตัวของสุพรรณิภา สุพรรณิภาได้ยืนตั้งนั้นก็เห็นว่ามิทนายจะมีคู่รัก
แล้ว แต่มีทนายกลับตอบในสิ่งที่ทำให้ความเป็นชายของสุพรรณิภาสิ้นสะเทือน เนื่องจาก
มิทนายไม่ได้มีคู่รัก แต่ก็ยังไม่ยอมรักสุพรรณิภา ผู้มีอำนาจแห่งสวรรค์ ตั้งคำประพันธ์
ต่อไปนี้

สุพรรณิภา. ที่หล่อนมิยินยอม	มั่งมีรักสมัคสมาน.
มีคู่สมรมา	อภิรมฤเป็นไหน?
มิทนาย. หม่อมฉันบมิบุรุษผู้	ประดีพิทชะใดใด,
เป็นโสดบมีมั่งมีใส่	อภิรมฤสมรส ^{๓๗}

มิทนายแสดงความมีอำนาจในการเลือกที่จะรักไว้อย่างเด็ดเดี่ยวอีกครั้งใน
ตอนที่ปฏิเสธสุพรรณิภาความว่า

มิทนาย. หม่อมฉันเคารพเทพไท	ทูลอย่างจริงใจ
ก็บมิทรงเชื่อเลย,	
กลับทรงตำรัสเจเลย	ชวนชักขมเขย
และขัดสนนิศเสนาหา.	
.....
หม่อมฉันนี้เป็นผู้ถือ	สั่งจาหนึ่งคือ
ว่าแม้มีรักจริงใจ,	
ถึงแม้จะเป็นชายใด	ขอสมพาศไซรั
ก็จะมียอมพร้อมจิต.	
ตั้งนี้ขอเทพเรื่องฤทธิ์	โปรดช้าน้อยนิต,
ข้าบาทขอบังคมลา. ^{๓๘}	

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.
^{๓๗} เรื่องเดียวกัน.
^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘-๒๙.

มีทนายกล่าววาทนพุดความจริงเท่าใด สุเทษณ์ก็ไม่ฟังนาง กลับจะยึดตัวนางไปอีก ดังนั้นนางจึงได้บอกสัจจะข้อหนึ่งของตัวนางว่า หากไม่รักด้วยใจจริงก็จะไม่ยอมแต่งงานกับชายใด แต่ถึงมีทนายจะมีความเป็นชายสักเพียงใดก็คงเป็นเพียงการสั่นคลอนความเป็นชายของตัวละครชายอื่นๆ เพื่อให้ตัวละครชายใช้ความเป็นชายกับมีทนายต่อไป เนื่องจากในตอนท้าย มีทนายต้องกลับมาอ่อนนอบขอความเมตตาจากสุเทษณ์เพื่อให้นางพ้นทุกข์ จึงทำให้เห็นถึงอำนาจและความเหนือกว่าของผู้ชายอันเป็นเหตุให้เกิดเรื่องราวต่างๆ ต่อไป

ความต้องการเป็นอิสระจากความเจ็บปวดอันเนื่องมาจากความรักของมีทนาย

ความเป็นชายอีกประการหนึ่งที่แฝงอยู่ในตัวของมีทนายก็คือ ความต้องการอิสระจากพันธะทั้งปวง มีทนายเลือกที่จะเป็นอิสระจากความเจ็บปวดหากต้องรักรักสุเทษณ์ จึงเลือกที่จะไปจุดเทียนต้นกุหลาบยังโลกมนุษย์ ดังนี้

มีทนาย.
อันโปรดให้เลือกตาม	ฤดีข้าณบัดนี้,
ขอเปนซึ่งมาลี	รุจิเรกวิโลยวรรณ,
สุดแต่แจ่มสรวง	จะประสิทธิ์ประสาทพันธุ,
ขอเพียงให้มีคั้น-	ธรรณีระรวายหอม.
ด้วยกลิ่นของข้าบาท	ก็จะได้ประณตน์อม
ใจนิตยบุชาจอม	สุระบ่มบำเพ็ญบุญ.
ข้าขอแต่เพียงให้	มรุตทรงพระการุญ,
ให้เข้าได้ทำคุณ	และประโยชน์บ่ออยู่หมั้น. ^{๓๔}

จะเห็นได้ว่ามีทนายแสดงความต้องการเป็นอิสระจากความเจ็บปวดหากต้องรักรักสุเทษณ์ โดยเลือกที่จะเป็นอิสระจากการถูกพันธนาการเรื่องความรักกับสุเทษณ์ และเลือกไปเกิดเป็นดอกไม้ที่มีกลิ่นหอม ให้ผู้คนบูชา เพื่อเป็นประโยชน์แก่คนอื่น

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐-๓๑.

ชายนี้ กลับมาทำร้ายและกระหน่ำกระเทือนต่อชีวิตของมัทนา มัทนามีโอกาสเลือกให้ตนเองอยู่รอด โดยการยอมรับข้อเสนอของสุเทษณ์ แต่เธอก็ไม่ยอมทรยศต่อความลึกลับของตนเอง อันแสดงให้เห็นถึงความเป็นชายของมัทนาที่เลือกจะแสดงความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว ความมีอำนาจในการเลือกที่รัก และความต้องการอิสระจากความเจ็บปวดอันเนื่องมาจากความรักที่ส่งผลให้เรื่องราวดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง

สรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้เห็นว่าความเป็นชายของตัวละครหลัก ๓ ตัว ได้แก่ สุเทษณ์ มัทนา และชัยเสน มีส่วนสำคัญที่ทำให้ชีวิตของมัทนาต้องผกผันไป ความเป็นชายของมัทนาเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชีวิตของนางเปลี่ยนแปลง เนื่องมาจากความเป็นชายของมัทนาได้ไปกระทบหรือสั่นคลอนความเป็นชายของสุเทษณ์ กล่าวคือ มัทนาไม่ยอมรับรักจอมเทพสุเทษณ์ เทพผู้ยิ่งใหญ่แห่งสรวงสวรรค์ อันทำให้สุเทษณ์ ต้องปกป้องความเป็นชายหรือความเชื่อมั่นในอำนาจของตนเองไว้ จึงได้สาปให้มัทนา ต้องไปผจญกับความทุกข์ทรมานในโลกมนุษย์

เมื่อพิจารณาจากเนื้อเรื่องตัวละครชายมักแสดงความเป็นอำนาจเหนือตัวละครหญิงอยู่เสมอซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมเคยชิน เริ่มจากสุเทษณ์ เทพบุตรแห่งสรวงสวรรค์ที่ใช้ อำนาจเรียกมัทนาให้มาพบ เมื่อมัทนาไม่รับรักก็ใช้อำนาจสาปให้มัทนากลายเป็น ดอกกุหลาบไปเกิดยังโลกมนุษย์ หลังจากมัทนาร้องขอให้สุเทษณ์ช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ อันเกิดจากความรักในตอนท้ายเรื่อง สุเทษณ์ก็ใช้อำนาจของตนสาปมัทนาให้กลายเป็น ดอกกุหลาบไปตลอดกาล การกระทำของสุเทษณ์ทั้งหมดนี้เพื่อสนองอารมณ์ของตนเอง ที่ต้องการครอบครองนาง เมื่อมิได้ความรักจากนางจึงหวงไว้มิให้ชายใดได้ครอบครอง นางไปตลอดกาล

ชัยเสนเป็นตัวละครชายที่มาเสริมการใช้ความเป็นชายของสุเทษณ์ให้สำเร็จ กล่าวคือ เมื่อชัยเสนพบรักกับมัทนาแล้วก็พานางกลับเมือง มัทนาถูกจันดีใส่ร้ายว่าทำ พิธีฆ่าสามีและทำเสน่ห์กับทหารเอกศุภางค์ ชัยเสนใช้อำนาจของตนสั่งประหารชีวิต นางทันที มัทนาระหกระเหินกลับไปอาศัยอยู่กับพระ กาละทรศินอีกครั้ง นางต้อง

ทนทุกข์ด้วยความเจ็บปวดจากความรักเป็นอย่างยิ่ง จนเป็นสาเหตุให้นางทำพิธีอ้อนวอนให้สุเทพณ์เทพบุตรกลับมามีชีวิตให้พ้นทุกข์จากความรักในครั้งนี้ จึงจะเห็นว่าเรื่องราวชีวิตของมัทนาดำเนินไปภายใต้การขับเคลื่อนของความเป็นชายของสุเทพณ์ และชัยเสนทั้งสิ้น

แต่ถึงกระนั้นจะพบว่ามัทนาเองก็เลือกใช้ความเป็นชายคือ ความต้องการอิสระปลอดจากพันธะทั้งทางร่างกายและจิตใจจากการรับรักสุเทพณ์ ซึ่งการกระทำเช่นนั้นกลับส่งผลให้ตนต้องตกอยู่ภายใต้การบงการของสุเทพณ์และชัยเสนต่อไป เนื่องจากการเลือกทำตามใจปรารถนาของมัทนาไม่ได้ไปสั่นคลอนความมีอำนาจของสุเทพณ์และชัยเสน กล่าวคือ การที่มัทนาไม่รับรักสุเทพณ์คือ การสั่นคลอนความมีอำนาจของสุเทพณ์จึงถูกสุเทพณ์สาปให้กลายเป็นต้นกุหลาบยังโลกมนุษย์ หลังจากพบรักกับชัยเสนแล้ว การที่มัทนาถูกใส่ร้ายว่ามีชู้มันได้ไปสั่นคลอนความมีอำนาจของชัยเสน จึงถูกชัยเสนใช้อำนาจสั่งการประหารชีวิต จนมัทนาต้องทนทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส และเลือกที่จะใช้ความเป็นชายอีกครั้งคือ ความต้องการอิสระจากความทุกข์ทั้งปวง แต่ก็เป็นการใช้ความเป็นชายภายใต้การใช้อำนาจของสุเทพณ์ เมื่อมัทนาไม่รับรักสุเทพณ์อีกครั้งนางจึงถูกสาปให้กลายเป็นต้นกุหลาบไปตลอดกาล

จากที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้เห็นว่า ชีวิตของมัทนาผกผันและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องด้วยแรงผลักดันจากความเป็นชายทั้งสิ้น ทั้งความเป็นชายของมัทนาเอง รวมทั้งความเป็นชายของสุเทพณ์และชัยเสน เรื่องราวในมัทนะพาธา จึงผูกโยงอยู่กับการกระทำของตัวละครชายที่แสดงความเป็นชายออกมา แต่นอกเหนือจากสาเหตุใดความเป็นชายของมัทนาเองเป็นส่วนสำคัญที่ไปสั่นคลอนความเป็นชายของสุเทพณ์ผู้มีอำนาจ จนกลายมาเป็นสาเหตุของเหตุการณ์อื่นตามมา ดังนั้นจึงน่าสนใจว่าความเป็นชายมิได้พบแค่ในเพศชายเท่านั้น เพราะเพศหญิงก็สามารถมีลักษณะนี้ได้เช่นกัน และสามารถไปสั่นคลอนความเป็นชายให้สั่นสะเทือนได้อีกด้วย

^{๑๐} นฤพนธ์ ตัววิเศษและปีเตอร์ เอ. แจ็คสัน (บรรณาธิการ), **เพศ หลากเจดสี: พหุวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย: Cultural Pluralism and Sex/Gender Diversity in Thailand**, หน้า ๑๑.

การศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงอคติทางเพศ (Sexism) คือ ความคิดที่เชื่อว่ามิเพศหนึ่งดีกว่าหรือเหนือกว่าอีกเพศหนึ่ง หรือมองว่าเพศของตัวเองดีกว่าเพศของคนอื่น^{๑๑} ความคิดเช่นนี้ฝังรากลึกในสังคมไทยมาเป็นเวลานานว่าเพศชายเหนือกว่าเพศหญิง แม้แต่ในเรื่องยังพบว่าความเป็นชายทั้งของตัวละครชายและตัวละครหญิงเป็นแรงขับเคลื่อนหลักที่ทำให้เรื่องดำเนินต่อไป ที่เห็นได้ชัดคือตัวละครชายต่างใช้ความมีอำนาจของตนที่เชื่อว่าโดดเด่นและเหนือกว่ามีทนา คอยผลักดันให้ชีวิตของมีทนาดำเนินต่อไปอย่างไม่รู้ทิศทางและยังควบคุมชีวิตของมีทนาให้รักชายใดไปจนชั่ววันรันดร์ เรื่องจึงแสดงให้เห็นว่าหญิงที่แสดงความเป็นชายนั้นแม้จะมีชีวิตที่มีคุณค่า แต่ก็ต้องพินผ้าอุปสรรคอย่างไม่มีความจบสิ้น

บรรณานุกรม

- นฤพนธ์ ต้วงวิเศษและปิเตอร์ เอ. แจ็คสัน (บรรณาธิการ). **เพศ หลากเจดสี: พหุวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย: Cultural Pluralism and Sex/Gender Diversity in Thailand.** กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๖.
- วสันต์ ปัญญาแก้ว. **ฟุตบอลไทย ประวัติศาสตร์ อำนาจการเมือง และความเป็นชาย.** กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- ศรีสินทรมหาวิราวุธ, **สมเด็จพระรามาธิบดี. มัทนะพาธาหรือตำนานแห่งดอกกุหลาบ.** พิมพ์ครั้งที่ ๒๖. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๕๕.
- สุมาลี ลิ้มประเสริฐ. “ความสัมพันธ์ของชื่อและบทบาทตัวละคร ใน มัทนะพาธา,” ใน **ภาษาและวรรณกรรมสารฉบับภาษาและวรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: ปรaxyแห่งสยามประเทศ.** ๘๗-๑๑๔. นครปฐม: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘.
- Kilmartin, Christopher T. **The masculine self.** 2nd ed. Boston, Mass: McGraw-Hill Higher Education, 2000.
- Richmond-Abbott, Marie. **Masculine and Feminine: gender roles over the life cycle.** 2nd ed. New York: McGraw-Hill, Inc., 1992.